

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Leto XXVIII. - Štev. 14

T R S T - 15. oktobra 1976

150 lir

Boj proti inflaciji,
sprememba gospodarjenja:
to so cilji, s katerimi se je
KPI morala spoprijeti.
Naš cilj je:
sprememba sistema vladanja
v Italiji in torej oblikovanje
vlade enotnosti demokratičnih
in ljudskih sil.

Dokument vodstva KPI

O ukrepih za ozdravljanje italijanskega gospodarstva

Vlada naj načrtuje in uresničuje ukrepe s kriterijem socialne pravičnosti

Vodstvo KPI je pretekli teden razpravljalo o sedanjem položaju v Italiji in o ukrepih, ki so nujno potrebni za izhod iz teške krize. Objavljen je bil obsežen dokument, ki ga povzemamo v izvlečku.

Na samem začetku dokumenta je rečeno, da so nedavni dogodki na monetarnem področju ponovno pokazali globino krize, v kateri se nahaja država. Izvor krize je treba iskati v izkrivljanju vrste razvoja in v zgrešeni gospodarski politiki, ki se je nadaljevala v zadnjih dveh desetletjih; dalje v nepripravljenosti in nesposobnosti vodilnih slojev in vlad, ki so si v tem obdobju sledile, da bi načrtno pristopili k reševanju čedalje bolj resnih vprašanj Juga, kmetijstva in samega industrijskega razvoja ter vzporedno s tem uresničevali reformo države, javnih uprav, vzgoje in izgradnje. Vzroke gospodarske krize je iskati tudi v postopnem nazadovanju proizvodnih investicij, v pospeševanju konsumizma (ki ga je alimentirala politična izbira), v dolgoletnem vladanju demokristjanov, v zmedeni in neodgovornosti pri upravljanju javne finance, širjenju klientelizma in korporativističnih koncesij, iz katerih je vznikla "retributivna džugla".

Nujno potrebno je, tako poudarja dalje

Pajetta v Beogradu

Gian Carlo Pajetta, član vodstva KPI, je bil te dni da obisku v Beogradu, kjer se je z voditelji Zveze komunistov Jugoslavije pogovarjal o aktualnih političnih vprašanjih. Srečal se je tudi z generalnim sekretarjem ZKJ Stanetom Dolancem.

Kot so sporočili, so obravnavali vprašanja mednarodnih odnosov, sedanja dogajanja in nekatere vidike dialoga v mednarodnem komunističnem in delavskem gibanju.

Potrtili so, da so odnosi med KPI in ZKJ zelo dobri, da pa je treba sodelovanje med obema partijama obogatiti še z novimi oblikami.

dokument vodstva KPI, da se demokratične sile v tem resnem trenutku gibljejo z največjo odgovornostjo.

Vodstvo KPI meni, da je danes nujno predvsem delati za "oždravitev" in obnovno gospodarstva, javnih financ in države, kar naj privede tudi k zmanjšanju primanjkljaja ter odvisnosti od tujine; meni tudi, da brez zavzetosti na tem področju lahko pride do še večje in še bolj porazne inflacije.

KPI, tako je dalje poudarjeno v dokumentu, že dolgo časa opozarja na krizo. Tudi zato s še večjo silo poudarja zahtevo po odločnih korakih za izhod iz sedanjega položaja države. Italija, mora iziti iz sedanje krize. Toda pri tem je potrebna jasnost. Potrebno je težiti po novem tipu gospodarskega razvoja, po novem načinu razvoja družbe in torej po novih političnih izbirah oblasti, po ekspanziji

(Nadaljevanje na 2. strani)

Kaj je za "integralno cono"?

Podpisi proti Osimu in skomine revanšistov

V Trstu se je razvila zadnje čase prava kampanja v zvezi z zbiranjem podpisov za nekakšno "integralno prosto cono". Bolj ko se bliža rok, ko bo zapadlo zbiranje podpisov, v večji meri si protagonisti te pobude slačijo krinko za krinko in kažejo s svojim pravim obrazom.

Ker pa smo opazili, da nekatere trgovine, gostilne ali bari celo v naših vaseh izpostavljajo nalepko s pozivom za "integralno prosto cono" moramo povedati, kaj se za tem skriva.

Predvsem je ta pobuda nastalav okviru kampanje proti sporazumu med Italijo in Jugoslavijo v Osimu. Pobudo so dali stari in novi revanšisti, ki bi radi zmešali štrene. Verjetno so tudi zato izbrali predlog, ki ga je naša stranka podpirala v preteklosti a je danes neaktualen in neureničljiv, predvsem pa škodljiv. Politično in gospodarsko.

Za to pobudo so: socialistični odpadnik Giuricin, Lega Nazionale, Istrska begunska Unija, desničarski odbori "za obrambo cone B", gospodarska desnica in "Piccolo". Ali ni že naštevane pobudni-

kov najboljša etiketa za skomine ljudi, ki se bore za "integralno prosto cono". Povejmi s kom greš in ti povem, kdo si.

Toda ti ljudje dobro vedo, da ne bodo zbrali 50 tisoč podpisov pod domnevni zakonski osnutek. Sicer bi tudi to ne bilo potrebno. Trst je žal izvolil na demokristjanski listi poslanca, ki je javno izjavil, da nasprotuje Osimu. On bi lahko podpisal osnutek in vsega napenjanja bi bilo dovolj. Toda pobudniki "podpisane akcije" gledajo drugam. Vedo, da bi tak predlog v parlamentu skopnel kot lanski sneg. Hočejo pa podpise, vsaj nekaj deset-tisoč, ker računajo z njimi za prihodnje občinske volitve. Tedaj bi namreč pod pokroviteljstvom tržaške desnice in "Piccola" nastala nova stranka, recimo "anti-Osimo", ki bi ne bila izrazito fašistična, pač pa dovolj reakcionarna za njihove politične igre. Če bi se ti podpisi spremeni- li v glasove bi razni Giuricini ali Sardosi Albertini našli pot v občinski svet, kjer bi bili samo dejavnik zmede in atrakcijski pol tržaške desnice. Tega pa nočemo, ker smo revanšizma vseh barv naveličani.

Dokument vodstva KPI

(Nadaljevanje s 1. strani)

proizvajalnih investicij, po ustrezni izbiri ter v smeri širjenja družbene potrošnje. Istočasno pa je treba preprečiti načrte tistih sil, notranjih in zunanjih, ki delajo za nazadovanje novega političnega položaja, do katerega je prišlo v Italiji po volitvah 15. junija 1975 in 20. junija 1976, to je tistega položaja, ki je odprl novo fazo demokratičnega in delavskega gibanja. Boriti se je treba zato, da Andreottijeva vlada v celoti izpolni obveze, ki jih je sprejela v parlamentu in pravilno pristopi vsaj k reševanju najnujnejših problemov, ki tarejo državo. Potrebno je istočasno delati tako v parlamentu kot v vseh voljenih organih, v tovarnah, šolah, na področju kmetijstva in v vsej družbi za napredovanje tistih unitarnih procesov, ki morejo odpreti pot perspektivam take vlade, ki bo osnovana na enotnosti vseh demokratičnih sil.

V dokumentu vodstva KPI so nato razčlenjene posamezne točke vladnih gospodarskih ukrepov:

Cena bencina — Komunisti menijo, da je potrebna "dvojna cena" bencina, vsekakor bodo pripravljeni na razpravo o vsakem drugem predlogu, vendar želijo, da ga vlada ustrezno utemelji z računi.

Infalcija — Boj proti infalciji je možen, če bo vlada sama pokazala, kako zna varčevati. Odpraviti mora nepotrebne stroške, sicer pa naj teži k odpravi (ali skrčenju) deficita v zunanjetrgovinski bilanci. Vodstvo KPI dodaja pomembno politično opozorilo: Zelo neodgovorno se vedejo tisti, ki širijo pretiran gospodarski optimizem. Kriza se lahko še razbohoti (če ne bo vlada pravočasno sprejela ustreznih ukrepov) in spravi v nevarnost celo demokratični sistem. KPI je vsekakor mnenja, da je boj proti inflaciji možen, če bosta vlada in parlament sprejela ukrepe, ki naj preusmerijo industrijo, "ozdravijo" javne finance, spodbujajo zaposlovanje in investicije, prenesijo doberšen del načrtovalnih pristojnosti na deželne uprave. S tem v zvezi zahteva KPI, naj vlada pokaže več poguma v boju proti davčnim utajevalcem.

Tarife — Komunisti ponavljajo stališče sindikatov. Strinjajo se z revizijo tarif javnih storitev, ki naj pomeni "ozdravljenje" raznih storitvenih ustanov, vendar pa pod pogojem, da se pred tem ustrezno zaščitijo šibkejši sloji prebivalstva.

Evropska gospodarska skupnost — Italija naj pri EGS zahteva prodajo po nizki ceni večje zaloge mesa za notranji trg, obenem pa naj začne spodbujati intenzivno živinorejo.

"Premična lestvica" — Vlada naj z ukrepom zaščiti nižje dohodeke nato pa krči "premično lestvico" po postopnem sistemu glede na višino dohodkov. Uvede naj za višje dohodeke višje odbitke.

Poziv delavcem — Komunisti so prepričani, da so prihodnji tedni in meseci življenjsko važni za gospodarstvo Italije. Zato bodo potrebne tudi odpovedi, vendar naj se delavsko gibanje ogradi pred pojavi egoizma ali cehovstva.

Komunisti nikomur ne zaupamo na slepo

Potrebne so odpovedi, vendar tudi nov način gospodarjenja

Lahko smo si pričakovali, da bo prej ali slej prišlo do trenutka, ko bo Italija morala "plačati" za zavoženo gospodarsko politiko zadnjih desetletij. Kajti že v letih "gospodarskega čudeža" so bila opazna protislovja, ki jih je mednarodna gospodarska kriza razvitega kapitalističnega sveta še potencirala. Stroj kot tak ni zmožal pospeška, skrhal se je v kratkem času kakor avtomobili, ki so postali skorajda simbol "italijanskega blagostanja", a jih je treba po nekaj letih zamenjati.

Tako smo prijadrali v letošnje leto, ki je pa podobno lanskemu in na las enako prihodnjemu. Kajti osnovna značilnost sedanjega gospodarskega položaja je prav ta: kriza ni prehodnega značaja, pač pa jo je mogoče reševati le v razdobju zadostnega števila let.

Ne delamo si torej utvar, da se bodo prej ali slej vrnil "dobri stari časi", tudi zato ne, ker niso bili tako dobri, kakor smo si lahko mislili. Že res, da je Italija doživljala pojave nebrzdanega potrošništva, vendar pomislimo, kakšno ceno smo za to plačevali. Družbene usluge so bile pomanjkljive ali jih ni bilo, od higijene in zdravstva do šolstva in rekreacije. Opijanjali so nas z avtomobili, električnimi stroji za gospodinjstvo in televizijo, pa se morda nismo zavedali, da smo v Italiji "družbeno revni" še bolj kot prej.

Levica je že zdavnaj spoznala, da je v Italiji treba korenito spremeniti gospodarski sistem. Berlinguer je pojasnil, da so sistemu potrebe globoke preobrazbe in prave pravcate "injekcije socializma".

Kje smo pa sedaj, jeseni leta 1976? Ni ga, ki bi ne vedel, kaj se dogaja. Da je vlada sprejela vrsto ukrepov fiskalnega značaja in se pripravlja na pritiskanje vijaka, ko gre za cene in tarife uslug.

Čemu vse to? Andreottijeva vlada ve, da mora nekaj ukreniti. Potrebni so tisoči milijard, da bo država lahko posegla v gospodarsko tkivo in pognala industrijsko preusmerjanje in globoko preosnovo italijanskega kmetijstva, če naj omenimo samo dva najvažnejša aspekta trenutne gospodarske krize. Nagrajati mora nekaj tisoč milijard tudi zato, da zavre divjo inflacijo.

Amendola je pred časom priznal, direkcijska KPI pa potrdila v svojem dokumentu, da je inflacija nevarnost proti kateri se mora delavsko gibanje boriti. Pa ne samo zato, ker od tega obuboža več kot kdorkoli, pač pa tudi zato, ker bi nadaljnje divjanje inflacije spravilo italijansko krizo do take točke, ko bi bila v nevarnosti celo demokratični režim in vse socialne pridobitve zadnjih let.

Boj proti inflaciji, sprememba gospodarjenja: to so cilji, s katerimi se je KPI kot stranka, ki postavlja resno svojo kandidacijo za politično vodstvo v Italiji,

morala spoprijeti. Niso časi, ko bi zavajanje ljudi z utvarami lahko pomagalo. Saj bi se lahko zagnali in streljali z velikimi topovi na vsakogar, ki bi govoril o nujnem varčevanju in odpovedih. Toda komunisti smo prvi, ki lahko pozovemo ljudstvo k odpovedi, če mu tudi poverimo, kam te odpovedi vodijo, kako naj se uporabi tako nagrabljeni denar.

Drugačno pa je vprašanje, ali lahko to v celoti stori sedanja enobarvna demokratska vlada. Verjetno nima ne politične ne moralne moči, da bi to storila, četudi bi se predsednik vlade s svojimi pozivi pojavljal na televizijskih ekranih vsak večer.

Iz tega zornega kota torej ocenjujemo tudi zadnje ukrepe. Nismo molčali v samem začetku, saj smo svoje predloge podrobno objavili še pred odločilnimi vladnimi sejami, ne molčimo niti sedaj. Zapisali in rekli smo, da nas sedanji vladni ukrepi ne zadovoljujejo v celoti. Nekatere stvari so nujne: ne delamo si utvar, Italiji je potrebna politika strogega varčevanja in samoodpovedovanja. Toda kako? Ne strinjamo se s takim poviškom cene bencina, ker prizadene vse v enaki meri: delavca in gospoda. Naravnost smešen pa je poskus, da bi to dejstvo omilili z znižanjem prometnega davka. Komunisti smo zagovarjali sistem "dvojne cene" bencina po načelu, da mora delavec, ki se vozi na delo imeti na razpolago količino cenene goriva, medtem ko naj vsak, ki avto uporablja za zabavo ali nepotrebne vožnje kar plača ceho. Tega vlada ni sprejela.

Prepričani smo tudi, da pomeni znatno večje možnosti zbiranja večjih vsot denarja, če se finančna straža resno loti preganjanja davčnih utajevalcev. Ni nobena tajnost, da v Italiji plačujejo davke ljudje, ki živijo od lastnega dela, medtem ko le manjši del davkov prihaja iz žepov najbogatejših slojev prebivalstva. Toda za to je potrebna politična volja in odločnost.

Povedali smo, na kakšne ukrepe in kakšne odpovedi mislimo komunisti. Take, preproste povedano, ki naj bodo socialno diferencirane in odmerjene po ključu pravičnosti.

Predvsem pa nas zanima, kaj se bo zgodilo potem. Vemo, da je za rešitev krize potreben čas, vendar bodo že prvi ukrepi pokazali, v katero smer gre vlada.

Zato pa je ne bomo pustili pri miru. V parlamentu bomo skušali, s težo, ki jo imamo po 20. juniju, spremeniti vladne ukrepe v korist družbeno šibkejših slojev, na drugi strani pa je naša naloga, da vlado nadzorujemo in jo prisilimo, da bo začela gospodariti "po novem". Tu gre za industrijsko preusmerjanje, možnosti demokratičnega nadzorstva nad razdeljevanjem in investicijami finančnih sredstev, za

Šolstvo

Konkretno reševati probleme brez vsakršnega diskriminacijskega pristopa!

Zaskrbljive novice, ki jih prinaša krajevni tisk od vsega začetka letošnjega šolskega leta, o poraznem in pomanjkljivem položaju nekaterih šolskih poslopij v tržaški občini, nas ne bi tako razburjale, če bi vedeli, da je pred temi problemi tržaška občinska uprava ne-močna. Obče znano je namreč, da je pomanjkanje šolskih poslopij med bolečimi ranami državne stvarnosti in da ostaja to vprašanje skrajno resno, kljub prizadevanju in številnim pozitivnim pobudam, ki so jih z novim pristopom in zanimanjem uresničile marsikje v državi nove, demokratične krajevne uprave po lan-

skem 15. juniju. Vendar prav tega zanimanja in občutljivosti za ta vprašanja ni doslej pokazala tržaška občinska uprava, ki se mora v teh dneh zagovarjati pred upravičenim valom protestov prebivalstva in staršev tistih slovenskih in italijanskih otrok, ki nimajo kam v šolo, ali pa so prisiljeni v poslopja in razrede, ki so v nemogočih higienskih pogojih. To kritično stanje se vleče že več let in se pravzaprav iz leta v leto slabša, kar je vsekakor nedopustno. Za vse to nosi odgovornost občinska uprava, ki se ni zganila pravočasno, kot je njena naloga in obveznost.

Šola in otroški vrtec sta prvenstveni socialni uslugi, in nedopustno ter nesmiselno je opravičevanje hudih pomanjkljivosti z izgovori o pomanjkanju delovnega osebja, finančnih sredstev itd., pa čeprav se zavedamo v kakšnih finančnih pogojih delujejo krajevne uprave v Trstu in drugje. Vsak položaj, pa naj bo še tako kritičen, zahteva ustrezno prednostno lestitvo in v tej zavzema javna vzgoja vedno višja mesta.

Dejstvo je, da je tudi v tem slučaju tržaška demokršćanska občinska uprava dokazala svojo neučinkovitost, pa tudi politično "ozkost". V nekaterih primerih so pomanjkanje šolskih učilnic in slabe razmere teh in rešitve, ki jih je predlagala občinska uprava, porojevali umetna nasprotja med slovenskimi in italijanskimi starši, kar nas je še posebej prizadelo. Med uslugami se slovenske in italijanske šolarje

ne sme biti nobenih razlik in nobenih privilegijev. Diskriminacijsko ravnanje lahko ustvarja samo pogoje za nazadnjaške politične račune. Takemu ribarjenju v kalnem smo bili do danes prevečkrat priča. Danes je treba hoditi v obratni smeri, kar pomeni konkretno reševati probleme, brez vsakršnega diskriminacijskega pristopa!

Kongres združenja partizanov

Po številnih krajevnih odnosno sektorskih kongresih združenja partizanov — ANPI je bil preteklo nedeljo v tržaškem Avditoriju še pokrajinski kongres. Pokrajinski kongres je bil, lahko rečemo, pomembna manifestacija tržaškega antifašizma. Na samem začetku tega kongresa je nastopil Tržaški partizanski pevski zbor, ki ga vodi Oskar Kjuder. Glavno poročilo je imel predsednik Arturo Calabria. Obširno je govoril o sedanjem političnem položaju in o vprašanjih, ki so danes aktualna. Med drugim je opozoril tudi na provokacije.

Po razpravi, ki je bila precej razgibana, je bil izvoljen novi pokrajinski odbor, ki ga sestavljajo: Arturo Calabria, Marija Bernetič, Dušan Košuta, Oskar Vatovac, Andrej Renar, Vladimir Kenda, Eugenio Laurenti, Ado Slavec, Paolo Sema, Bonomo Tominez, Agostino Zerilli, Aldo Neri, Oskar Kjuder, Bruno Černigoj in Fiorenzo Bodigoj; razsodišče pa sestavljajo: Spartaco Valentini, Emilio Burolo, Luigi Tosin, Nello Grison, in Leda Sirk. Za delegate za vsedržavni kongres ANPI so bili izvoljeni: Arturo Calabria, Vladimir Kenda, Paolo Sema, Andrej Renar in Leda Sirk.

Potrebne so odpovedi, vendar tudi nov način gospodarjenja

(Nadaljevanje z 2. strani)

prednostne posege na področju javnih in družbenih storitev.

Zavedamo se, da noben ukrep, ki vodi k odpovedim, ne uživa popularnosti. Vedeti pa moramo tudi, da bi bilo zgrešeno, če bi bolnika varali in čakali, kdaj bo umrl. Tedaj bi bilo vse zaman, svojci pokojnega pa nam bi očitali, da smo jih prevarali.

Komunisti nismo za politiko pretiranega optimizma, niti za politiko neodgovornega ščuvanja k nezadovoljstvu in obrambi nesprejemljivih stališč. Prepričani pa smo, da bo ob enotnosti delavskega razreda in drugih odgovornih slojev prebivalstva mogoče utrditi boj za novo gospodarsko politiko. Gorje nam, če bi se v tem trenutku cepili, v sindikatih ali tovarnah, kajti dajali bi duška prav silam gospodarske desnice, ki hočejo ohraniti svoje privilegije.

Pač pa je še zadnja misel, ki jo moramo povedati. Od vsega začetka smo dejali, da nas Andreottijeva vlada ne zadovoljuje. Naš cilj je sprememba sistema vladanja v Italiji in torej oblikovanje vlade enotnosti demokratičnih in ljudskih sil. Vlade, v kateri naj bo s svojo težo in svojo politiko tudi KPI. Zato pa ne zaupamo na slepo, hočemo že sedaj nadzorovati in popravljati morebitne napake vlade, obenem pa ustvarjati pogoje, ki naj privedejo k širšim oblikam demokratičnega sodelovanja. Kajti ljudske sile lahko zaupajo določenim ukrepom samo tedaj, ko so soudeležene pri izvajanju in načrtovanju gospodarskih sprememb.

STOJAN SPETIČ

Medparlamentarna komisija za dežele naj razpravlja tudi o vprašanjih Slovencev

Medparlamentarna komisija za vprašanja dežel se je pretekli ponedeljek seznanila s položajem slovenske manjšine v Furlaniji-Juljski krajini. Govorila je senatorka Jelka Gerbec, ki je, kot je znano, tajnica te komisije. Najprej je objasnila obstoječi položaj Slovencev v Italiji in delitev te narodnostne skupnosti na razne kategorije, zaradi česar Slovenci v videmski pokrajini nimajo šol v materinem jeziku. Govorila je tudi o diskriminacijah na škodo Slovencev, ki se še vedno nadaljujejo, kar se zlasti izraža v tem, da ni še uveljavljena pravica do rabe slovenskega jezika v vseh izvoljenih organih in javnih upravah v krajih, kjer slovenska

manjšina prebiva. Naša senatorka je dalje seznanila komisijo z dejstvom, da slovenske kulturne in druge ustanove ne uživajo pravnega priznanja in ne prejemajo zadostne podpore iz javnih sredstev. Na koncu svojega poročila je tovarišica Gerbecova podčrtala, da je nujno potrebno čimprej odobriti zakon o globalni zaščiti Slovencev v Italiji. Predlagala je tudi, naj bi se v okviru medparlamentarne komisije za vprašanja dežel ustanovila posebna delovna skupina, ki naj se ukvarja z vprašanji dežel s posebnim statutom, kajti, tako je podčrtala, potrebno je, da se zberejo informacije in dokumentacija o vprašanjih narodnostnih manjšin.

Kritični zapis: "Trst A" po reformi

Pluralizem po radijskem valu

Zadnjič smo zapisali nekaj misli o reformi radijskih oddaj na postaji "Trst A" in poudarili pomen nove usmeritve, ki narekuje postaji in ljudem, ki v njej delajo, da se držijo načel pluralizma in objektivnosti.

Minilo je pol meseca od trenutka, ko so pri "Trst A" začeli z novim sistemom dela "po reformi". Zavedamo se, da je po treh desetletjih rutinskega dela težko spremeniti navade: "Stara navada, železna srajca". Vendar moramo strogo in objektivno poudariti, da se stvari pri omenjeni radijski postaji premikajo prepočasno. Tako počasi, da nas kar čudi. Kajti "železna srajca" je lahko navada, lahko pa tudi odraz neurejenih razmer in nasprotovanja reformi v okviru same postaje. Ta sum se nam lahko porodi, naprimer, ob poslušanju radijskih poročil. Borili smo se za samostojnost postaje "Trst A", za njeno samostojno informacijsko politiko, ki jo je doslej vodstvo tržaške italijanske radijske postaje brzdalo. Kaj pa sedaj? Kaj naj rečemo ob očitnih poskusih nekaterih krogov, da preko radijskih valov potrdijo in mestoma oholo potrjujejo svetovnonazorsko usmeritev, ki je značilna za zmernejše kroge ene same stranke, Slovenske skupnosti. Pretirano poudarjanje vloge SSK in omalovaževanje dejavnosti drugih sil ne kaže, da se stvari spreminjajo. Zakaj? Gre tu za "staro navado" ali pa za načrtno preizkušanje strpnosti drugih komponent slovenske manjšine v Italiji? Na to vprašanje si moramo odgovoriti, če hočemo pravilno izmeriti tudi našo politično akcijo.

Prepričani smo, da se moramo kljub vsemu še naprej boriti za osamosvojitve slovenske radijske postaje, čeprav se morajo ljudje, ki v njej delajo, zavedati, da to pomeni tudi nekaj novega: ni več dežnika, pod katerim so se lahko skrivale hegemonistične skomine. Postaja je prav tako, kakor katerikoli organ javnega obveščanja, podvržena kritikam od zunaj. Mora jih upoštevati in z njimi voditi računa, ne pa se postavljati "zaradi načela" v obrambno linijo, češ "napadli so nas".

Kako, torej, pojmuje pluralizem in objektivnost slovenskih oddaj tržaškega radija?

Ne v smislu "lotizacije", ki je vsekakor zlo. Kajti padli bi iz dežja pod kap. Zato zavračamo vsako misel, da bi pluralizem pojmovali kot razdelitev oddaj ali celo kot "lekarniško tehniko" pri informiranju. Ne zahtevamo, da bi slovenska radijska postaja odmerila, recimo, 60 odstotkov svojih poročil delu komunistov zato, ker zbiramo toliko glasov med Slovenci. Nasprotno, mislimo, da bi to bila negacija pluralizma.

Mislimo pa, da bi poročanje (in druge oddaje) ne smele prezreti nobene dejavnosti, nobenega dogodka, nobenega človeka, nobene politične skupine, kadar so vredni, da vzbujajo zanimanje med Slovenci.

Navajamo primer: prav je, da se preko mikrofonov oglašajo predstavniki SSK, kakor je prav, da radio obvešča o dejavnosti drugih političnih skupin ali predstavnikov, kadar si to zaslužijo zaradi svoje dejavnosti. Predvsem pa ni prav, da se "izmišljujejo" dejanja, vplivi ali pristojnosti zato, da se določena linija ali osebnost uveljavljajo, nekako "po sili" ali "po zaslugi izkaznice".

Mislimo naprimer na to, da naj v imenu sindikatov govorijo sindikalisti, predvsem slovenski, ne pa samozvanci, o urbanističnih zadevah na Krasu pa domačini ali slovenski strokovnjaki. Tudi iz vrst SSK, kjer jih ne manjka. Zgrešeno pa bi bilo, naprimer, da bi pri sestavljanju poročil izbrali nekega slovenskega komuniste predvsem zato, ker je komunist, neglede na to, ali je pristojen za stvari o katerih govori. Enako naj velja za druge!

Pluralizem je predvsem neprizadeto poročanje o resničnih dogodkih, komentariji pa naj bodo (ker so že osebni) taki, da si avtor zanje lahko sprejme odgovornost in sprejme tudi možnost kritike.

Pluralizem v radijskih oddajah oplemenitijo zunanji prispevki, sodelovanje ljudi iz življenja naše skupnosti. Zgrešeno bi bilo, če bi jih izbirali s skriteriji strankarstva (iz enega samega tabora ali po številčnem razmerju), kajti radio bi v takem primeru ne odražal naše stvarnosti. In danes je žal še ne odraža.

**

GLASBENA MATICA - TRST

KONCERTNI ABONMA 1976-77

Kulturni dom v Trstu

23.10.1976: OKTET GALLUS -
13.11.1976: KOMORNI ORKESTER
"PRO MUSICA" iz Beograda, dirigent
Djura Jakšič, solist Vladimir Škerlak -
violina - 2.12.1976: PEVSKI ZBOR RTV
LJUBLJANA, dirigent Marko Munih -
20.12.1976: KOMORNI ORKESTER "F.
BUSONI", dirigent Aldo Belli, solist
Mojca Šiškočič - klavičembalo -
19.1.1977: SIMFONIČNI ORKESTER
SLOVENSKE FILMARMONIJE, dirigent
Boris Švara, solist Neva Merlak - kavir -
12.2.1977: Marjan Kozina: Ekvinokcij -
opera v 4 dejanjih. SOLISTI, ZBOR IN
ORKESTER LJUDLJANSKE OPERE, di-
rigent Ciril Cvetko - 8.3.1977: ORKE-
STER GLASBENE MATICE, dirigent
Oskar Kjuder, solist Irena Grafenauer -
flavta - 23.3.1977: JANEZ LOVŠE, kla-
virski recital - 16.4.1977: SLOVENSKI
KOMORNI ORKESTER, dirigent Anton
Nanut, solist Čertomir Šiškočič - violina.

BALETNA ŠOLA
SSG V TRSTU

Stalno slovensko gledališče v Trstu vabi k vpisu v baletno šolo. Šolo vodita koreografa in baletna pedagoga Nada Križmančičeva in Janez Mejač, ki sta že lani uspešno zastavila delo v baletni šoli.

V baletno šolo se sprejemajo, poleg lanskeoletnih učencev, kandidatke in kandidati od 6. leta starosti dalje.

Vpisovanje sprejemajo v upravi SSG v Kulturnem domu (ob delavnikih od 8. do 14. ure).

S seje devinsko-nabrežinskega občinskega sveta

Župan je poročal o delu
in težavah občinske uprave

Prejšnji torek se je — po več kot dvomesečnem premoru — ponovno sestal občinski svet v Nabrežini. Na dnevni red je bilo postavljenih več zanimivih točk. Seja je bila precej živahna, ker so posegli v razpravo, z raznimi vprašanji in interpelacijami, mnogi svetovalci: Antek Terčon, Colomban, dr. Pase, Brezigar, Rosini, Zanevra, Giusto in drugi. Izrečene so bile razne pritožbe in kritike na račun uprave, ki — kljub vsej njeni dobri volji — marsikaj ni mogla narediti: tajništvo ni zmoglo prevesti dveh zadnjih sejnih zapisnikov, kar je izvalo protest svetovalcev SSK; niso bila dokončana razna dela na dvorišču italijanske osnovne šole v Sesljanu, kar je kritiziral svetovalec Colomban; svetovalec Pase je predložil pismo vprašanje, ki bo postavljeno na dnevni red, o zadevi v splošne urbanistične politike, za katero naj bi se uprava, po njegovem mnenju, premalo zavzemala; svetovalec Terčon, čeprav je priznal, da javni prevozi precej dobro delujejo, je izrekel kritiko proti novoustanovljenemu konzorciju, ker

zanemarja dvojezičnost; Rosini se je pritožil češ, da občina premalo skrbi za čistočo v Devinu. Na vsa vprašanja so odgovarjali pristojni odborniki, ki so vzeli na znanje iznešene pomanjkljivosti in obenem obrazložili vzroke, ki so v glavnem ne v pomanjkanju dobre volje, temveč v pomanjkanju finančnih sredstev.

Še predno se dotaknemo poročila o delovanju uprave, ki ga je podal župan Albin Škerk, naj omenimo, da je občinski svet odobril obračun za finančno leto 1975 ter imenoval preglednike obračuna za leto 1976, in končno pooblastil župana, da na podlagi deželnega zakona (št. 48 z dne 30.8.1976) vloži prošnjo za prispevek, oziroma predujem za gradnjo novih osnovnih šol in telovadnic v Devinu. Približni strošek za ta neobhodno potrebni objekt bo znašal 750 milijonov lir. V ta namen ima občina na razpolago 180 milijonov (prispevek iz prejšnjih nakazil iz sklada za Trst — Fondo Trie-

(Nadaljevanje na 8. strani)

Iz govora tovariša Dušana Lovriha v deželnem svetu

Dežela bi morala pospeševati vsestranski razvoj slovenske manjšine, upoštevati njene potrebe in ščititi njene značilnosti

Pretekli torek se je v deželnem svetu zaključila razprava o deželnih posegih za razvoj knjižnic in muzejev in za varstvo kulturnih spomenikov. Osnutek zadevnega zakona, ki ga je predložila deželna vlada, je bil zelo pomanjkljiv in tak je ostal tudi potem, ko je bil odobren kot zakon, čeprav so bili sprejeti nekateri popravki. Dejstvo je, da tudi ta zakon ne upošteva obstoječe stvarnosti in ne potreb, problematiko slovenske narodnostne skupnosti v deželi Furlaniji-Juljski krajini pa potiska v ozadje. Za zakon so glasovali demokristjani, liberalci, socialdemokrati in predstavnik liste Slovenske skupnosti. Komunisti in socialisti so glasovali proti.

Objavljamo povzetek iz govora, ki ga je imel med razpravo o zgoraj omenjenem zakonskem predlogu deželni svetovalec tovariš Dušan Lovriha.

— Načrt zakona, o katerem razpravljamo — tako je na samem začetku dejal tovariš Lovriha — zajema nekatera pomembna poglavja kulturnega življenja v naši deželi, druga poglavja s tega področja, ki so prav tako pomembna, so zajeta v drugih deželnih zakonih. Vendar se sedanja razprava ne bi smela omejiti na teme, ki so vsebovane v predloženem osnutku zakona.

— Stališče komunistične skupine glede predloženega osnutka zakona sta sicer že objasnila tovariša Bosari in De Ceco, vendar pa želim ob tej priložnosti še enkrat poudariti, da predloženi osnutek zakona ne vsebuje široke, odprte vizije in ne programa, ki bi pozitivno uresničeval poslanstvo, ki ga ima naša dežela kot most v odnosih s Koroško, Slovenijo, Hrvaško, s Podonavjem in srednjeevropskimi deželami. Zdi se mi, da če ne bodo storjeni ustrezni koraki naprej, dežela ne bo mogla vršiti svojega poslanstva in bo trditev, da je Furlanija-Juljska krajina, zaradi svoje zemljepisne lege in zgodovine, obrnjena k Evropi, brezpredmetna, brez konkretnih perspektiv in brez pozitivnih izhodov.

V nadaljevanju svojega govora je tovariš Lovriha med drugim dejal:

— Če je res kot je res, da se v naši deželi prepletajo različni kulturni tokovi, potem je predvsem naša naloga in naloga kulturnih ustanov in organizacij, da ovrednotimo to pomembno bogastvo, da pospešujemo srečanja, sodelovanje in izmenjave kulturnih vrednot, ki konec koncev predstavljajo podlago tudi za gibanje materialnih dobrin, znanstvenih raziskav, sodelovanja in uresničevanja skupnih načrtov tudi na področju gospodarstva.

— Prisotnost slovenske narodnostne skupnosti v naši deželi zahteva drugačno merilo pri načrtovanju pobud na kulturnem področju. Toda postavlja se vprašanje: Ali je res, da je naša dežela odprta do narodnostnih manjšin in ali je družbeni kontekst, v katerem živimo, tak, da

dovoljuje razvoj kulturnega pluralizma, vrednot in izkušenj?

V resnici smo še zelo daleč od tega, še daleč od pravega sožitja in sodelovanja med etničnimi skupnostmi. Ozračje se je sicer spremenilo, izrečenih je bilo že mnogo besed, vendar je bil doslej storjen še prvi korak naprej.

Govornik se je zatem zaustavil pri prikazu stanja zlasti v Trstu in Gorici, pa tudi v nekaterih drugih krajih naše dežele. Med drugim je dejal:

Poglejmo npr., kako se Trst ali Gorica predstavlja tujemu obiskovalcu, ki ne pozna tukajšnjih razmer. Tudi če se bo, kot tujec, zadržal več časa v naših mestih, ne bo zaznal, da tu živijo tudi Slovenci. Lahko si bo predstavljal, da so Slovenci samo tisti, ki prihajajo iz Jugoslavije predvsem zaradi nakupov. Nikjer ne bo zapazil slovenskega napisu. V publikacijah za turiste bo zaman iskal besedo o Slovencih, ki živijo v teh krajih. Iz krajevnega italijanskega dnevnika ne bo izvedel nič o Slovencih. Na trgih in v parkih bo zapazil mnogo obeležij, ki spominjajo na bojevnike, književnike in druge osebnosti, ne bo pa zapazil niti enega obeležja, ki bi pričalo o Slovencih. Niti ena sama ulica ni poimenovana po uglednih slovenskih možeh. Genij slovenske poezije France Prešeren si ni zaslužil tega, da bi bila po njem imenovana ena izmed mestnih ulic. Niti revolucionarni slovenski pisatelj Ivan Cankar si ni zaslužil tega. Tržaški župan je pred leti, ko je pozdravil udeležence mednarodne konference o manjšinah, napovedal, da bodo eno izmed mestnih ulic poimenovali po Prešernu, vendar doslej obljuba ni bila izpolnjena.

— To so dejstva, dejstva, ki imajo globoke korenine; to so vsedline nacionalizma so pa tudi izraz diskriminacije, ki jo vodilni razred tržaškega mesta in dežele še vendo izvaja proti Slovencem.

— Delavsko gibanje, v prvi vrsti komunistična partija — je dalje poudaril govornik — za zavzema za premostitev obstoječe stvarnosti. Na političnih manifestacijah KPI v naših krajih prihaja do izraza slovenska kultura. Čedalje bolj jasno postaja dejstvo, da vlada zanimanje za spremembo sedanjega položaja, želja

po medsebojnem spoznavanju. Nujno je, da pozitivnim impulzom damo ustrezne instrumente. Te instrumente bi morali v prvi vrsti nuditi šolskim ustanovam.

— Vprašujemo se, kako to, da ni mogoče poučevati slovenskega ali srbsko-hrvaškega ali, recimo, ruskega jezika na italijanskih šolah? Ali ne bi to koristilo študentom in celotni skupnosti v deželi? Toda na tukajšnjih šolah vztrajajo pri nemščini (da se razumemo, kot tujemu jeziku). V nekaterih krogih zatrjujejo, da je nemščina važnejša, da nudi večjo močnost za zaposlitev ipd. Toda isti krogi menjajo svoje stališče, ko gre za šole v Gornjem Poadižju in v pokrajini Trento, pa če prav je tamkajšnja dežela v neposrednem sosedstvu z Avstrijo in povrh tega živi tam tudi nemška narodnostna skupnost. Zakaj se to dogaja? Zato, ker vladajoči krogi, v prvi vrsti krščanska demokracija, na ta način skušajo še naprej obdržati stara ločevanja.

V nadaljevanju svojega govora je tovariš Lovriha objasn timerazne etape razvoja slovenskega knjižničarstva v naši deželi. Med drugim je navedel, da sta bili že leta 1848 ustanovljeni dve knjižnici: knjižnica Slovenskega bralnega društva v Gorici in knjižnica Slavjanskega društva v Trstu. Obe knjižnici sta bili namenjeni prvenstveno izobražencem, trgovcem in poslovnim ljudem ne le Slovencem marveč tudi Hrvatom in pripadnikom drugih slovanskih narodov. Slovenski kmetje, obrtniki in delavci v omenjenih društvih niso bili zastopani. Slovenska tiskana beseda v Slovenski Benečiji se je začela širiti prav tako leta 1848, za kar se je zavzemal zlasti duhovnik Peter Podreka, ki je sestavil in izdal tudi prvi katekizem, namenjen slovenskim vernikom v videmski nadškofiji. Na samem začetku, tako je nadaljeval govornik, je bilo malo slovenskih knjig, vendar pa so knjižnice imele na razpolago tudi časopise v raznih jezikih. Postopoma se je množilo število slovenskih knjižnic in v obdobju sedmih let — 1862-69 — jih je bilo ustanovljenih kar 31. Tedaj so začele delovati knjižnice v tržaških predmestjih: Rocol, Rojan, Barkovlje, Sv. Ivan, v Kolonja, pa tudi v Škednju, na Opčinah, v Nabrežini, Bojuncu in v Gorici.

— Kasneje si je slovenska knjiga utirala pot ne le med izobraženci, trgovci in poslovnimi ljudmi, temveč tudi med kmečkim ljudstvom, delavci in obrtniki, za kar gre prvenstvena zasluga zlasti Ljudskemu odru, ki je močno razvil svojo dejavnost na začetku sedanjega stoletja. Prva svetovna vojna je močno prizadela

Iz govora tov. Lovriha

tudi slovensko knjižničarstvo in je popolnoma ohromila njegovo dejavnost. Po končani vojni je ta dejavnost ponovno zaživela, toda, žal, samo za nekaj časa, kajti fašizem je tedaj še začel svoj pohod, četudi ni bil še na oblasti.

— 4. avgust 1919 bo ostal za vselej zapisan kot žalostni dan v zgodovini slovenskega knjižničarstva. Tistega dne so namreč podivjanje fašistične tolpe požgale kar štiri slovenske knjižnice v Trstu; knjižnico Slovenske čitalnice, Češke besede, Slovenskega učiteljskega društva in Ljudskega odra. Toda kot bi že to ne bilo dovolj so fašisti še isti dan navalili na tiskarno Edinost in med drugim uničili bogat arhiv, ki je bil v njej shranjen.

Druga žalostna obletnica je 13. julij. Na isti dan leta 1920 so podivjanje fašistične tolpe požgale Narodni dom v Trstu, v katerem so imele svoj sedež slovenske politične, gospodarske in kulturne organizacije. Tedaj je bilo uničeno neprecenljivo bogastvo slovenske narodnostne skupnosti in začela se je dolgotrajna ilegala, v kateri pa se je navkljub največji nevarnosti in oviram širila slovenska pisana beseda.

— Po zmagi nad fašizmom in nacizmom, po koncu druge svetovne vojne so Slovenci z velikim zagonom ponovno začeli obnavljati svoja kulturna središča in torej tudi knjižnice. Nastala je Narodna in študijska knjižnica v Trstu, obnovljena so bile številna prosvetna društva...

Po tem bežnem orisu je govornik prešel na sedanjo stvarnost in postavil vprašanje: "kakšna je današnja stvarnost na kulturnem področju v deželi?" Na to vprašanje je tako-le odgovoril:

— Obstajata dve povsem ločeni kulturi. Tržaški in goriški Italijani ne vedo ničesar ali skoraj ničesar o svojem sosedu — Slovencu. Krivdo za to je pripisati predvsem stari nacionalistični miselnosti, ki še vedno prevladuje na raznih področjih.

— Ali se vam zdi normalno to — tako je poudaril govornik — da je v mestu (misli na Trst, a isto velja tudi za Gorico, pripis uredn.), ki ga obiskujejo zelo številni jugoslovanski turisti, slovenski jezik tako hudo potisnjen v stran ali celo izločen na vseh možnih področjih? Morda — tako je pripomnil — če ne bi tu obstojali Slovenci, bi odločujoči činitelji naredili kak korak naprej, tako pa se mesto ponaša kot nehvaležno, saj ve, da ima Slovence v svojem okrilju a se sramuje to priznati.

— Prav je imel nekdo, ki je v šali dejal: "ali si predstavljate kako bi izgledalo, če bi bili Slovenci črne polti? Tudi oblasti bi morale priznati, da v Trstu živijo Slovenci, saj bi jih imele prav povsod takorekoč pred nosom. Verjetno bi bile v veliki zadregi, saj bi se same lahko prepričale koliko je Slovencev v Trstu.

— Obstaja torej ločitev, pravcati geto. So pa tudi sicer tudi izjeme. Npr. na področju likovne umetnosti. Spacala, Černigoja, Palčiča in druge likovne ustvarjalce pozna tržaška in deželna javnost, saj njihova dela govorijo univerzalni jezik in niso torej potrebni tolmači

odnosno prevajalci. Do neke določene mere velja isto kot za likovnike tudi za področje glasbe, nekoliko manj pa za področje folklorne dejavnosti, narodnih plesov in zborovskega petja.

Zatem je govornik omenil nedavno srečanje predstavnikov slovenske manjšine s predsednikom vlade. Med drugim je dejal:

— Na srečanju enotne slovenske delegacije s predsednikom Andreottijem v Vidmu je bilo ponovno postavljeno vprašanje globalne zaščite koristi in pravic slovenskega prebivalstva. Iz besed predsednika Andreottija smo razbrali nov ton in novo pripravljenost, kar je prav gotovo rezultat novega političnega položaja, katerega izraz je tudi vlada. Globalna zaščita pomeni, med drugim, priznati manjšini možnost, da se posluži, vzporedno z večino ali pa v še večji meri, instrumentov, ki jo bodo stimulirali ter ji omogočili emancipacijo, rast in razvoj na vseh področjih.

— Slovenska narodnostna skupnost potrebuje šole vseh vrst in stopenj, prispevke za razvijanje kulturne in umetniške dejavnosti, razpoložljivost sredstev širokih družbenih komunikacij. Gre za vprašanje tiska, radia in televizije.

V nadaljevanju svoje govora je tov. Lovriha zaustavil ob vprašanjih radia in televizije. Med drugim je dejal: — Tržaška radijska postaja, ki oddaja v slovenskem jeziku bi lahko postala pomembno sredstvo v službi slovenske narodnostne skupnosti in izraz njenega življenja ter delovanja. Zato pa se bo morala docela spremeniti in ne bo smela biti še naprej slaba kopija oddaj "Glas Amerike". Pravica do pristopa k radiu mora stimulirati ljudsko ustvarjalnost, ki je zelo značilna za slovensko narodnostno skupnost v Italiji. V tem smislu se postavlja vprašanje, h kateremu so pristopili organi naše dežele in drugih dežel, kjer prebivajo narodnostne manjšine. Pri tem mislim na prisotnost manjšin ter njihovih problemov v vsredzavrem radijskem in televizijskem omrežju. Izhod iz geta pri obveščanju pomeni seznanjati čedalje širše plasti prebivalstva o problemih manjšin.

— Zanimiva je bila npr. neka televizijska oddaja ob 30-letnici podpisa pogodbe De Gasperi-Gruber o pravicah Nemcev na Južnem Tirolskem, toda menim, da bi bilo prav tako ali pa mogoče še bolj zanimivo, če bi RAI-TV vključila v svoje sporede rubrike, namenjene narodnostnim manjšinam.

— S posegi dežele na področja kulture se odpirajo številni problemi, kar terja od nas, od dežele, zavzemanje za sporazumevanje in poglobljanje vprašanj, menim pa da bi neposredno sodelovanje prizadetih k temu lahko mnogo pripomoglo.

Na tem mestu se je govornik dotaknil vprašanj, ki jih vsebuje znana resolucija, ki jo je komunistična skupina v deželnem svetu predložila decembra 1975 a ni še prišla na dnevni red. V tej resoluciji je med drugim zapisano naslednje:

— ...deželni odbor se obvezuje, da v roku treh mesecev predloži deželnemu odboru načrt pobud in specifičnih predlogov, da prouči zahteve po zaščiti pravic in značilnosti slovenske narodnostne manjšine tudi pri gospodarskem in urbani-

stičnem načrtovanju, pri načrtih za razvoj kmetijstva in gorskega gospodarstva, pri problemih zaščite okolja, v šolstvu in kulturni, toponomastiki, pri zadevah krajevnih uprav, socialnega skrbstva in turizma. Tudi pri reviziji deželne zakonodaje naj se upošteva potreba po razvoju narodnostne manjšine in to na vseh področjih, pri izdelovanju in uresničevanju zadevnih izbir pa naj manjšina aktivno sodeluje.

Ko se je govornik povrnil k obravnavi predloženega zakonskega osnutka o knjižnicah in muzejih, je dejal, da ta ne vsebuje nobene novosti, da se v njem ne kaže nobena odprtost in da se z njim ne izraža program za svobodni razvoj slovenske narodnostne skupnosti. Poročevalec Vignini je le bežno omenil slovensko kulturno in to v zvezi z ugotovitvijo da ni "podrejena" (subalterna).

— Kaj prav za prav predvideva ta zakonski osnutek za kulturo slovenske narodnostne manjšine?

1. Javne knjižnice in muzeji v občinah, kjer jih manjšina zahteva, upoštevajo potrebe manjšine;

2. v vodstvu knjižnic in muzejev je predvideno tudi zastopstvo jezikovne manjšine in to tam, kjer manjšina to zahteva;

3. ena odstavek 11. člena predvideva posebno letno podporo za Slovensko Narodno in študijsko knjižnico v Trstu;

4. v deželnem svetu za knjižnice in muzeje je predvideno tudi mesto za ena predstavnik slovenske narodnostne manjšine.

To je vse. Zato menim — tako je poudaril tov. Lovriha — da ne le Slovenci temveč tudi demokratične sile in Komunistična partija Italije še posebej ocenjujejo ta predvidevanja kot pomanjkljiva in negativna.

Kaj naj pomeni npr. to, da bodo knjižnice upoštevale potrebe manjšine? Ali bodo imele tudi nekaj slovenskih knjig ali bodo ustanovile poseben oddelek za slovenske knjige? Ali bodo knjižnice razvijale specifično kulturno dejavnost za Slovence? To so vprašanja, ki terjajo jasn odgovor. Ni dovolj to, da pride en Slovenec v deželni svet za knjižnice in muzeje.

V zvezi s predvideno podporo Narodni in študijski knjižnici je govornik dejal, da je zaskrbljenost povsem upravičena, saj je znano, da prav ta knjižnica ni v zadnjih treh letih prejela nobenega prispevka iz deželnega sklada.

Proti koncu svoje govora je tov. Lovriha vztrajal pri zahtevi, naj slovenske knjige dobe svoje mesto tudi v krajih videmske pokrajine, ki so bili prizadeti po potresu.

Svoj govor pa je tov. Lovriha zaključil rekoč: — Slovenci, četudi so postavljeni pred številne težave, ki bi morale že zdavnaj odpasti v demokratični in protifašistični republiki, gledajo z zaupanjem naprej, na nadaljevanje boja za svobodni razvoj, za globalno rešitev vprašanj, saj vedo, da v tem boju niso sami, vedo, da so deležni čedalje širše solidarnosti demokratičnih sil, delavskega razreda in KPI, kar je pred nedavnim podčrtal tudi tovariš Enrico Berlinguer.

Rinascita - Gian Carlo Pajetta

Kako je KPI gledala na kitajsko revolucijo

Ob razporejenju, ki ga je izzvala novica o Mao Cetungovi smrti in nas globoko prizadela, moram spet opozoriti na odobravanje in ocene, ki so jih izražali italijanski komunisti in kot prvi Togliatti — ta je v Kominterni mnogo let spremljal kitajske dogodke — ob zmagi kitajske revolucije. Tu ni šlo toliko za "širjenje" socialističnega izkustva, ki je sledilo dogodkom ob koncu svetovne vojne, kot za posebne značilnosti te revolucije. Ko govorimo o "posebnih značilnostih", ne mislimo le na velikost dežele, ampak na različnosti procesov in rezultatov. Šlo je za revolucijo, ki je šla skozi težka desetletja. Začela se je pred svetovno vojno, korenine je imela že v kantonski komuni in v pokolih v Šanghaju v 20. letih. Šlo je za okoliščine na Kitajskem, ki niso bile zgolj zemljepisno in količinsko različne od tistih v zahodni Evropi ali v severni Koreji. Bistvena posebnost je bila v tem, da je šlo za kolonialno revolucijo, za veliko mečko gibanje, ki sta ga usmerjala proletarijat in njegova komunistična partija, ki je predlagala nove izkušnje in nove smeri razvoja. Takrat se je zdelo, da ponuja nove modele tretjemu svetu, ki je živel v dobi dekolonizacije in se skušal na vseh straneh sveta otresti imperialističnega jarma.

Niso nam bile neznane težave te revolucije. Sodelovali smo pri mednarodni razpravi, ki je potekala v komunističnem gibanju. Po XX. kongresu so objavili še neznane dokumente o zagrizenosti, s katero je vodilna skupina KP Kitajske branila svojo avtonomijo in posebne značilnosti svoje revolucionarne akcije, mi pa smo poudarili pomen tega. Imeli smo za posebno pomemben način, kako so kitajski komunisti znali sprejeti rezultate XX. kongresa in sprejeti kritiko tega, kar je bil stalinistični režim. To smo odkrito povedali. Kitajski dokumenti o kongresu sovjetske partije, s katerim so se takrat Kitajci in sam Mao Ce-tung popolnoma strinjali, potrjujejo v nas misel, da je treba iti preko poročila Hruščova v smeri poglobitve in razmišljanja. Tako misel najdemo v Togliattijevih delih.

Ena od pomembnih posledic XX. kongresa in obdobja, ki mu je sledilo, je bila, da so s sovjetske strani poudarjali nujnost priznati večjo avtonomijo socialističnim državam in komunističnim partijam. Eno od vzrokov nasprotij med Hruščovom na eni in skupino Molotova na drugi strani pa je bilo to, kakšno stališče zavzeti do Kitajcev. Nikoli nismo menili, da bi se bilo mogoče obrniti h kitajskim komunistom z dušo misijonarjev in gledati na kitajsko revolucijo — ki je bila vključena v veliko gibanje, ki so ga navdihovali ideali in nauk Marxa in Lenina — kot na nekaj neizdelanega, na "rezultat" nečesa, kar se je zgodilo in se še dogaja drugje. Odnosa med oktobrsko in kitajsko revolucijo ne bi smeli imeti za samodejno posledico, še manj pa za ekspanzionistični pojav. Dovolj je, da se spomnimo na Lenina, ki

je že pred oktobrsko revolucijo razmišljal o problemih kolonialnih revolucij in še posebej o Kitajski — posledica je bila, da se je povezal s Sun Jat-senom. Te revolucije je imel za specifični moment svetovne preobrazbe. Za nas je bila povsem jasna svojskost kitajske revolucije kot tudi njena teža v svetovnem delavskem in revolucionarnem gibanju in problem avtonomije partije, ki jo je vodila. Hotel bi spomniti, da smo se začeli leta 1957 razlikovati od kitajskih komunistov, ko smo si vztrajno prizadevali, da bi se odrekli liturgični formuli, za katero je bil politični pomen: "socialistične države, komunistične partije na čelu s Sovjetsko zvezo", medtem ko so kitajski komunisti mislili ne le, da ta formula nasprotuje njihovim političnim stališčem, ampak so jo celo branili.

Mogoče je še prezgodaj in en sam članek ne zadostuje, da bi raziskali odnose med našima partijama, da bi dali analitično sodbo o tem, kar je pripeljalo do sedanjega stanja. Prav tako pa je gotovo, da je zdaj trenutek, ko je treba razmišljati in dati tistim, ki razpravljajo o tem vprašanju, snovi, da bi spoznali zgodovino procesa, ki je od bratskih odnosov in enakosti sodb še v letih 1956/57 pripeljal do zloma, do ostrih polemik in do dejstva, da danes odnosov med obema partijama ni.

Ko govorimo o tem, moramo spomniti na dvoje: 1. da so kitajski komunisti postopoma prekinjali odnose z vsemi komunističnimi partijami — razen z Albanijo, z Romunijo pa so obdržali formalne odnose; 2. da je do tega prišlo v obdobju, ko je bila monolitna koncepcija Kominterne, v programu označene kot "edine partije svetovnega proletariata", deležna kritik in je nato dokončno propadla in prepuščala mesto obsežni cepitvi. Prav v trenutku razmišljanja, kot je ta, je priložnost govoriti o lastnih izkušnjah in o osebnem pričevanju o tem postopnem poslabšanju, ki ga je kitajska stran privedla prav do zloma.

Doletelo me je, da sem bil eden od protagoniste tega pojava in njegovih prelomnih trenutkov. Mislim, da moram obnoviti spomine na leto 1959, ko je delegacija naše partije kot prva, ki se je uradno srečala s kitajsko delegacijo, odšla na razgovore na Kitajsko, katerih sad naj bi bilo skupno sporočilo. Že prej se je tovariš Scoccimarro, ki je sodeloval na VIII. kongresu kitajske partije, pogovarjal z Mao Cetungom; podobno se je z njim leta 1957 srečal Togliatti. S svojega potovanja smo odnesli vtise, med katerimi so bili izraziti pozitivni elementi. Spominjam se kako so nas pretresli nekateri vidiki kitajskega življenja: učinkovitost, zagon, disciplina, ki je izvirala tako iz vneme kot iz kadrov in množic. To je jasno pričalo o dejstvu, da v tej državi socialističnega režima niso od nikoder uvozili. Naša sodba, ki je tudi po zaslugi sovjetskih izkušenj in razmišljanj o XX.

kongresu KP SZ postala bolj izostrena, je bila torej pozitivna. Mislim, da nam ni treba zanikati ničesar, kar smo izjavili in zapisali po vrnitvi. Mogoče moramo sedaj izraziteje poudariti — česar prej nismo storili, da smo že na prvi izmed številnih diskusij, ki so se končale z dolgim srečanjem z Mao Ce-tungom, imeli vtis, da se kitajska linija razlikuje od pozicij XX. kongresa, ki so jih Kitajci formalno sprejeli in jih še niso odkrito kritizirali, kot tudi, da imajo svoja stališča do politike drugih komunističnih partij, do vprašanj o popuščanju napetosti in miru ter o možnosti demokratične poti v socializmu.

Med razpravami je bilo čutiti pritajeno polemiko, ki je po mnenju delegacije, v kateri so bili poleg mene tovariši Chiaromonte, Roasio, Ghini, Barca, Machetti in Boffa, pokazala na nekakšen dvom o nekaterih vprašanih obnove po XX. kongresu, ki so bila za nas bistvenega pomena. Diskusijo so često vodili tako, kot bi skušali ugotavljati, kakšne so naše resnične pozicije. Nočem se opreti samo na vtise, ampak tudi na dejstva. Dovolj je povedati, da smo ure in ure razpravljali; sestavili smo majhno komisijo, ki je večkrat delala tudi ponoči, samo da bi sestavili sklepni dokument. Do tega smo prišli šele potem, ko smo dobili osnutek dokumenta, ki so ga napisali Kitajci. Zdelo se nam je popolnoma nemogoče, da bi ga vzeli za podlago dokumenta, ki bi ga bila podpisala naša partija, kaj šele, da bi ga kot takega podpisali. Ne vem, če si moremo danes očitati, da smo bili premalo diplomati. Nadvse smo si prizadevali, da ne bi prekinili pogovorov in da bi našli skupne ugotovitve.

Ko spet beremo ta dokument, se bo mogoče komu zdelo čudno zelo pozitivno sklicevanje na XXI. kongres KP SZ. To je bila ugotovitev, ki je nismo zavračali, ampak o kateri smo si bili enotni, da glede XX. kongresa ni treba iti nazaj. Hkrati s to ugotovitvijo pa se je pojavilo kitajsko stališče, da naj XX. kongresa ne bi imeli za odločilni preobrat tako za sovjetsko komunistično partijo kot za vse delavsko gibanje, kakor smo menili mi. Dokument, ki sva ga podpisala s Teng Hsiao-pingom ob prisotnosti Mao Ce-tunga in politbiroja KP Kitajske, poudarja probleme demokratskega življenja, diskusije, pozitivni značaj sovjetske zunanje politike. Mogoče je to zadnji kitajski dokument, v katerem niso nasprotovali duhu XX. kongresa.

Končali smo torej potovanje in poročali naši partiji, ne da bi v že tako obsežno oceno vključili nove elemente, prav tako pa nismo prikrivali naših resnih skrbi. Tu se postavlja vprašanje: kdaj in kako je na Kitajskem prišlo do obrata, ki je potem zelo hitro pripeljal do zelo ostrih polemik?

(Nadaljevanje v naslednji številki)

«Koroški Slovenci nismo lutke!»

Skupina protifašistov je vložila tožbo proti okrajnemu glavarstvu v Velikovcu in proti varnostni direkciji za Koroško

Avstrijski protifašisti, katere je žandarmerija v Škocjanu in Sinči vasi na Koroškem (8.8.1976) brutalno napadla, so (17.9.1976) vložili tožbo pri ustavnem sodišču na Dunaju. Pravno zastopstvo je prevzel odvetnik dr. Matevž Grilc. Prizadeti tožijo okrajno glavarstvo v Velikovcu, oziroma varnostno direkcijo za Koroško.

«Kladivo» (list napredne slovenske mladine) pripominja:

«Brez dvoma bo prešlo precej časa, preden bo proces stekel. Pričakovati je treba celo, da ga bo okrajno glavarstvo v Velikovcu kar se da dolgo zavračevalo. Po navedenih in zmedenih nastopih namestnika okrajnega glavarja dr. Holzerja je namreč očitno, da so se odgovorni šefi žandarmerije hudo zaračunali, ko so mislili, da bodo malo s predrskom pomahal in s tem prestrašili gibanje proti neonacizmu v Avstriji».

Kot je znano, bodo zavedni koroški Slovenci in gradiščanski Hrvatje bojkotirali preštevane narodnostnih manjšin v avstrijski republiki. V zvezi s tem beremo v že omenjenem listu napredne slovenske mladine tudi naslednje:

Cilj avstrijske vlade je, da bi našela toliko Slovencev, kolikor jih je narodno najbolj zavednih in takih, ki nemškemu nacionalističnemu pritisku niso klonili. Število teh koroških Slovencev je bistveno manjše kot število vseh Korošcev slovenske narodnosti, med katerimi je velik del takih, ki iz socialnih in gospodarskih vzrokov ter iz strahu pred nemškim nacionalističnim terorjem ne upajo 'priznati', da so Slovenci. To avstrijska vlada prav dobro ve. S pomočjo števila, ki ga vlada pričakuje, pa namerava revidirati, to se pravi spremeniti, izničiti določila 7. člena Državne pogodbe. Tam zajamčene narodne pravice bi milostlivo vlada izpolnjevala samo v tistih vaseh, kjer bi našela 25 odstotkov Slovencev in ne v vseh upravnih in sodnih okrajih, kjer prebiva slovensko ali narodnostno mešano prebivalstvo.

Cilj našega bojkota - tako poudarja dalje 'Kladivo' - je nasproten cilju avstrijske vlade, ki bi ga rada dosegla s preštevanjem. Z bojkotom bomo prepre-

čili avstrijski vladi, da bi z našo pomočjo revidirala Državno pogodbo. To bomo storili tako, da bomo avstrijsko vlado ob preštevaniu zadeli tam, kjer jo bo najbolj bolelo: ne bomo ji nudili tistega števila Slovencev, ki ga pričakuje. Če namerava vlada našeti toliko Slovencev, da bi z njihovim številom revidirala Državno pogodbo, potem moramo mi poskrbeti za to, da vlada in statistični urad na Dunaju ne bosta dobila sploh nobenega pametnega števila v roke.

S tem bomo dokazali vladi in mednarodni javnosti, da koroški Slovenci nismo lutke, ki jim je treba samo zaukazati: 'preštejte se', in že se postrojimo.

Nabrežina

(Nadaljevanje s 4 strani)

ste). Poleg tega zneska razpolaga uprava z zneskoma, iz istega vira, 65 milijonov lir za izgradnjo kulturnega doma v Nabrežini (pred katim je deželni kontrolni organ zavrnil sklep občinske uprave, ki je nameravala poveriti nalogo za izdelavo načrta arh. Kokoravcu češ, da je strošek za načrtovanje, to je lir 28 milijonov lir, pretiran) in 35 milijonov za izgradnjo športnega igrišča v Sesi Janu.

Po prečitanih zapisnikov dveh zadnjih občinskih sej, pred pričetkom razprave o točkah dnevnega reda, je župan, kot omenjeno, podal kratko poročilo o delovanju uprave v zadnjih mesecih. Najvažnejša vprašanja, s katerimi se je zadnje čase največ ukvarjala uprava, so sledeča: mnogo truda in zavzemanja je bilo posvečenega šolstvu. Strojena so bila razna popravila, kot pleskanje in drugo. Začasno je bilo rešeno vprašanje prostorov nižje srednje slovenske šole v Nabrežini; končno je bila odprta nova osnovna šola v Slivnem; dodeljena so bila dela za izgradnjo novega otroškega vrtca v Devinu; organiziranih je bilo mnogo srečanj s starši šoloobveznih otrok in s starši, ki pošiljajo otroke v občinske vrtce, da bi se izrekli glede morebitnega mesečnega prispevka. Glede javnih del je treba omeniti tudi dodelitev del za izgradnjo vižovskega železniškega nadvoza, ki ga bo v kratkem pričelo graditi podjetje Travanut iz Codroipä. Glede javnih prevozov je bilo zavzemanje nenehno, kajti povzročajo upravi veliko finančnih in tehničnih preglavic. Uprava se je zavzela, da bi pred kratkim ustanovljeni konzorcij za prevoze postavil dvojezične napise v avtobusih in na postajališčih. Posebne težave ima uprava pri prevozi otrok v šolo in v otroške vrtce. V tej zvezi je župan ostro kritiziral absurd, da mora uprava prevažati otroke v vrtec ONAIRC v Mavinjah, iz Vižovelj in Sesi Janu, od koder prihajajo vsi otroci; očitno je, da bi bilo mnogo pametnejše in

vsestransko koristnejše, če bi se omenjeni vrtec nahajal v Sesi Janu ali v Vižovljah.

Na področju zdravstva je župan poudaril, da brezplačna injekcijska služba dobro deluje v korist vsem uporabnikom, in da bo ta socialna storitev v kratkem spopolnjena z uvedbo brezplačnega mirjenja krvnega pritiska v občinskih ambulantah. Prav tako je uprava izvršila vse svoje dolžnosti glede zdravstva med šolsko mladino. Med drugim je župan omenil zavzemanje uprave za izvedbo decentralizacije, ob sporazumu z ostalimi političnimi skupinami; višje oblasti so odobrile tozadevni

Stalno slovensko gledališče Kulturni dom v Trstu

Georges Feydeau

CHAMPIGNOL

ALI VOJAK PO SILI

v soboto, 16. oktobra ob 20,30 in v nedeljo, 17. oktobra ob 16. uri.

Gostovanje lutkovnega
gledališča iz Ljubljane

Svetlana Makarovič

SOVICA OKA

v ponedeljek, 18. oktobra od 15,30 in ob 17,30

Stalno slovensko gledališče v Trstu - Slovenska prosvetna zveza v Gorici in Zveza slovenske katoliške prosvete v sodelovanju z Ustanovo za kulturne in umetniške prireditve EMAC iz Gorice

Repertoarna obveznost iz lanske sezone - Predstava veljavna za lanski abonma

Josip Tavčar

IGORJU UGAJA BACH

igra v dveh delih

v torek, 19. oktobra ob 20,30
v Gledališču "Giuseppe Verdi"
v Gorici

pravilnik in doseženi so bili razni sporazumi med svetovalskimi skupinami ter je pričakovati, da bo občinski svet v kratkem imenoval vseh sedem konzult ali vaških svetov. Ob začetku svojega poročila je župan naglasil, da težak gospodarski položaj, v katerem se nahaja država, močno vpliva na splošno upravljanje občine ter da izgledi za bodoče, v sled naraščajoče inflacije in vladnega davčnega pritiska, niso rožnati. Končno je poudaril, da bo morala uprava, zaradi finančne stiske, čimbolj štediti in po drugi strani skrbeti za povečanje njenih dohodkov, o čemer bo govorila tudi na prihodnjih sejah občinskega sveta.

PRISPEVKI

Te dni mineva eno leto odkar je preminil znani antifašist in bivši borec v Španiji tovariš Luigi Maraldo. V počastitev njegovega spomina Remigio, Stefania in Nataša prispevajo 10.000 lir za komunistični tisk.

Družina Kuret iz Boljunca se hvaležno spominja svojega dragega Josipa. Ob obletnici njegove smrti prispeva 5.000 lir za sklad DELA.

Darovalcem iskrena hvala.

DELO - glasilo KPI

za slovensko narodno manjšino

Direktor **ALBIN ŠKERK**

Odgovorni urednik

ANTON MIRKO KAPELJ

Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3

telef. 764-872, 744-047

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2
telef. 24-36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 2.500 lir

Tisk: Tipo/offset Riva

Trst, Ulica Torrecianca, 12